

Deputați în plenul Parlamentului Republicii Moldova.

Decembrie 2025

Anul 2025: între progrese europene și polarizarea societății

Temele ediției:

- 1 - **Cristina Ciubotaru, expertă anticorupție:** *UE laudă moderat reforma justiției, într-o manieră diplomatică, evitând elegant situațiile incomode*
- 2 - **Vitalie Sprânceană, sociolog:** *Moldova în 2025: politicile sociale – totul ca înainte, doar că mai rău*
- 3 - **Marina Soloviova, expertă Expert-Grup:** *Ratele anuale de creștere economică de 2-3% nu sunt suficiente pentru un salt economic real*
- 4 - **Mark Tkaciuk, deputat Alternativa:** *Trebuie să obținem efecte sociale, economice și juridice vizibile încă pe drumul către UE, și nu după data aderării triumfale*

Lăsăm în urmă un an plin de provocări pentru Republica Moldova, care a adus succese semnificative pe calea aderării la Uniunea Europeană, dar care a generat, totodată, o polarizare mai profundă ca niciodată, într-un an eminamente electoral.

Republica Moldova a înregistrat o serie de progrese importante și, în prezent, lucrează la capitolele de negociere cu UE. Chișinăul pare mai hotărât ca oricând să ducă această misiune la bun sfârșit. Cu toate acestea, resursele limitate, problemele sociale persistente, precum și un context internațional tot mai tensionat vor constitui provocări majore în atingerea acestui obiectiv strategic.

În același timp, dosarul transnistrean, lăsat într-un plan secundar de către guvernanți, va trebui abordat frontal. Nu există

o alternativă viabilă la discutarea deschisă și asumată a acestuia, împreună cu partenerii occidentali, care pot sprijini Republica Moldova pe toate palierele necesare procesului de reintegrare a țării.

Viitorul Republicii Moldova rămâne, de asemenea, strâns legat de evoluția invaziei militare ruse în Ucraina și de eventualul deznodământ al negocierilor de pace purtate la nivel internațional. În acest context, este esențial ca Republica Moldova să își facă auzite cât mai clar nevoile și aspirațiile, în special cele legate de soluționarea dosarului transnistrean. Pe plan intern, este nevoie de un ritm susținut al reformelor, care să fie, în primul rând, de substanță și calitate, și abia apoi accelerate din punct de vedere procedural.

Știri pe scurt:

■ Președintele Parlamentului, Igor Grosu, a declarat pe 12 decembrie că situația din regiunea transnistreană este sub control, iar instituțiile de securitate monitorizează constant evoluțiile de pe malul stâng al Nistrului. „Instituțiile noastre urmăresc foarte atent toate mișcările și evoluțiile de pe malul stâng. În acest moment, nu identificăm motive de îngrijorare”, a afirmat Grosu.

■ Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, și-a exprimat speranța că autoritățile Ciprului, care vor prelua următoarea președinție a Consiliului Uniunii Europene, vor sprijini ferm procesul de extindere a UE. Declarațiile au fost făcute în cadrul unei conferințe de presă susținute pe 12 decembrie, alături de președintele cipriot, Nikos Christodoulides. Totodată, Maia Sandu a subliniat că Republica Moldova beneficiază în prezent de o fereastră de oportunitate pentru aderarea la UE, care trebuie valorificată cât mai rapid.

■ Provocările cu care se confruntă Republica Moldova sunt în creștere și afectează procesul de reformare democratică și parcursul de dezvoltare al statului, a declarat pe 11 decembrie ministrul Apărării, Anatolie Nosatîi. Oficialul a vorbit despre principalele riscuri care împiedică realizarea obiectivelor strategice ale țării, apreciind totodată sprijinul oferit de partenerii externi pentru avansarea reformelor în domeniul apărării.

UE laudă moderat reforma justiției, într-o manieră diplomatică, evitând elegant situațiile incomode

Cristina Ciubotaru, expertă anticorupție

Experta anticorupție Cristina Ciubotaru a acordat un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am făcut împreună o totalizare a progreselor, dar și a restanțelor pe zona de justiție în 2025. Am discutat despre procesul de vetting în integralitatea sa, despre cel mai recent raport al UE pentru Republica Moldova pe zona de justiție, dar și despre marile dosare de corupție și soluționarea lor. Vă invităm să citiți interviul integral în rândurile care urmează:

■ **Cum evaluați procesul de vetting până acum și care sunt părțile pozitive și cele negative pe care le-ați sesizat până acum în acest proces?**

■ Per ansamblu, evaluarea mea este una critică. Vettingul a produs unele rezultate, însă modul în care a fost conceput și aplicat a generat inegalități,

incoerențe și efecte negative asupra funcționării justiției.

Partea pozitivă este că anunțarea vettingului a determinat o parte dintre judecători și procurori să părăsească sistemul. Este foarte probabil ca unii dintre cei care au refuzat evaluarea să fi avut probleme reale de integritate, iar plecarea lor era necesară. Din acest punct de vedere, vettingul a avut un efect de filtrare.

Problemele majore țin însă de proces. Vettingul nu a fost aplicat uniform: toți judecătorii Curții Supreme de Justiție au fost evaluați, în timp ce la Procuratura Generală doar procurorii din funcții de conducere; toți procurorii din procuraturile specializate au trecut evaluarea, dar judecătorii din completele specializate anticorupție – nu. Această abordare selectivă a creat

inegalități evidente între magistrați aflați în situații similare.

O altă inegalitate a fost data de opționalitatea vetting-ului. Cei care au refuzat evaluarea au plecat „onorabil”, păstrând pensiile și indemnizații, în timp ce unii magistrați care au acceptat evaluarea și au eșuat – deși aveau probleme mai puține – au pierdut totul. În acest sens, vettingul a ajuns să încurajeze comportamentul oportunist și să penalizeze asumarea.

Există, de asemenea, probleme serioase de coerență a deciziilor luate în cadrul evaluării extraordinare. Analizele independente, dar și declarațiile recente ale Consiliului Superior al Magistraturii, confirmă existența unor standarde duble în motivările Comisiei de vetting, ceea ce a dus la numeroase reevaluări.

Un efect extrem de grav al vettingului este legat de transferurile temporare de judecători. În urma demisiilor masive de la Curtea Supremă de Justiție și curțile de apel, aceste instanțe se confruntă cu un deficit cronic de magistrați. Pentru a acoperi lipsa de personal, judecători din instanțele de fond sunt transferați temporar la instanțele superioare. Aceste transferuri ridică serioase semne de întrebare privind independența judecătorilor, deoarece mandatul lor temporar depinde de decizii administrative, nu de numiri stabile. Nu întâmplător, există deja cauze pendinte la CEDO în care se invocă lipsa unui tribunal legal și a unor judecători independenți.

În plus, transferurile produc blocaje majore în examinarea dosarelor. Judecătorii transferați abandonează cauzele de la instanțele de fond, care sunt redistribuite colegilor rămași. La revenirea acestora, se redistribuie, la rândul lor, dosarele din instanțele superioare de unde pleacă. Rezultatul este că numeroase dosare ajung să fie reluate de la zero, anulând uneori un efort judiciar de 3–5 ani a instanțelor de fond, iar la instanțele de apel și la Curtea Supremă de Justiție unele cauze nu mai sunt examinate timp de 2–3 ani.

Criticile persistente din societate și din mediul politic, generate de reforma justiției și de procesul de vetting, fac profesiile din justiție tot mai neatractive. În acest context, Institutul Național al Justiției se confruntă cu un număr redus de candidați care își doresc să devină judecători și procurori, ceea ce complică semnificativ posibilitățile de recrutare a unui număr suficient și competitiv de cadre pentru sectorul justiției.

În final, rezultatele vetting-ului sunt mai degrabă cantitative decât calitative. Reforma vettingului este apreciată de către partenerii de dezvoltare mai ales prin prisma cifrelor celor care au trecut prin acest filtru, dar nu neapărat pentru calitatea și coerența evaluărilor. În pofida desfășurării vettingului, încrederea publică în justiție a scăzut constant, ajungând la doar 5-12% conform [Sondajului IMAS din decembrie 2025](#), iar percepția controlului politic asupra justiției s-a agravat, de la 60% în 2021 la 69% în 2024 ([Sondajul IMAS din iulie 2024](#)). În același timp, funcționarea zilnică a instanțelor este afectată grav, iar dreptul cetățenilor la un proces echitabil într-un termen rezonabil este pus sub semnul întrebării.

Progrese, dar și restanțe

■ **În Raportul privind extinderea UE 2025, publicat la 4 noiembrie de Comisia Europeană, sunt evidențiate rezultate bune la capitolele aflate în gestiunea Ministerului Justiției. Dvs. cum evaluați acest raport al CE în privința Republicii Moldova?**

Așa cum rezultă din [raport](#), Uniunea Europeană constată „progrese bune” ale Republicii Moldova în reforma justiției, mai ales din perspectivă cantitativă. Se menționează continuarea vettingului și faptul că, în urma acestuia, au fost realizate mai multe numiri în organele specializate ale Consiliului Superior al Procurorilor și ale Consiliului Superior al Magistraturii, precum și la Curtea Supremă de Justiție. Cu alte cuvinte, UE nu se declară mulțumită de rezultatele concrete ale activității judecătorilor, procurorilor sau ale organelor lor de autoadministrare, ci de faptul că este completat treptat vidul de cadre creat de reforme.

Pentru a se convinge de eficiența reală a acestor reforme, UE solicită explicit Republicii Moldova „asigurarea unor resurse suficiente pentru aceste organe” și „eforturi suplimentare pentru a reduce durata procedurilor în toate domeniile și pentru a îmbunătăți ratele scăzute de soluționare a cauzelor, în special în materie penală”. Aceste formulări arată că problemele structurale ale funcționării justiției persistă, în pofida progreselor raportate.

Totodată, UE sesizează foarte clar lipsa unei abordări viabile de recrutare a noilor cadre în sectorul justiției și recomandă expres „elaborarea

unor strategii de resurse umane pentru sistemul judiciar și serviciile de procuratură, inclusiv o reformă salarială cuprinzătoare". Aceasta confirmă faptul că reformele au fost concentrate mai mult pe epurare decât pe reconstrucție sustenabilă.

Concluzia mea este că UE laudă moderat reforma justiției, într-o manieră diplomatică, evitând elegant situațiile incomode în care ar trebui să-și explice poziționarea față de scandalurile recurente din justiție apărute fie ca urmare a reformelor, fie în pofida acestora.

În ceea ce privește lupta anticorupție, tonul Comisiei Europene este și mai rezervat, fiind menționate doar „unele progrese”. Deși raportul face referire la inițiativa de lichidare a celor două procuraturi specializate și la intenția de creare a unei procuraturi specializate cu competențe comune, UE nu recomandă expres această soluție. Dimpotrivă, accentul este pus pe necesitatea de „a continua investigațiile proactive și eficiente în domeniul anticorupției, care să conducă la un istoric pozitiv de investigații, urmăriri penale și hotărâri definitive la toate nivelurile”, precum și pe consolidarea independenței, integrității și capacității operaționale a serviciilor de procuratură.

De asemenea, din natura recomandărilor privind „intensificarea cooperării dintre Procuratura Anticorupție și Centrul Național Anticorupție” se poate deduce că Uniunea Europeană nu a apreciat efectele decuplării instituționale dintre aceste două structuri. Dacă ne amintim de epopeea legată de sediu, buget și resurse umane, evocată în mod repetat în ultimii ani de fosta șefă a Procuraturii Anticorupție, devine clar de ce, deloc întâmplător, Comisia Europeană încurajează suplimentar „monitorizarea constantă a capacității instituțiilor implicate în procesele anticorupție de a-și exercita competențele, cu asigurarea resurselor necesare pentru funcționarea acestora”.

UE nu a trecut cu vederea nici inegalitatea dintre judecătorii și procurorii specializați anticorupție menționate mai sus, recomandând expres „modificarea legislației pentru a introduce vettingul obligatoriu al tuturor judecătorilor din completele specializate anticorupție, inclusiv al celor din primă instanță, de către comisia de vetting relevantă”.

Prin urmare, UE utilizează aprecieri diplomatice

pozitive cu accent cantitativ, în timp ce criticile reale sunt camuflate în recomandări tehnice, menite să genereze calitate și sustenabilitate în sistemele justiției și anticorupției.

Or, o justiție cu adevărat reformată ar fi trebuit deja să livreze rezultate concrete în lupta anticorupție, prin anchete penale eficiente și condamnări sonore. Exact acest lucru nu se întâmplă. Cantitatea celor care au trecut vettingul nu garantează calitatea activității lor, iar raportul Comisiei Europene reflectă, de fapt, această discrepanță.

Complicații pe marile dosare de corupție

■ **Cum vedeți mersul dosarelor de rezonanță și dacă credeți că se va ajunge la o soluție cu celeritate, sau să ne așteptăm la o durată mare a acestora?**

■ Mi-aș fi dorit să pot spune că dosarele de rezonanță sunt examinate, în toate cazurile, cu o viteză adecvată unei judecăți corecte și fără suspiciuni. Din păcate, realitatea este mai complicată.

Criza de judecători și transferurile temporare între instanțele de fond și cele superioare duc, în unele cazuri, la tergiversări și reluări ale proceselor, iar în altele la accelerări neobișnuite, alimentate de discursuri politice netemperate. În aceste condiții, interesul politic nu poate fi exclus nici din lentoare, nici din grabă.

Dosarul Vladimir Plahotniuc, examinat recent într-un ritm foarte rapid, ridică întrebări legitime, având în vedere că faptele imputate sunt vechi de peste 10 ani și vizează dosare extrem de complexe, care, dacă sunt tergiversate, se pot prescrie. Este adevărat că dosarele de mare corupție trebuie examinate cu celeritate – „*justice delayed is justice denied*”, principiu consacrat și în jurisprudența CEDO –, însă celeritatea nu trebuie să pară rezultatul presiunii politice. Declarațiile unor politicieni care se laudă cu o viteză a procesului în care inculpatul nu reușește „*nici măcar să-și citească dosarul*” subminează grav încrederea în independența justiției.

La polul opus, dosarul Igor Dodon, examinat de Curtea Supremă de Justiție, a fost reluat de la zero după aproape trei ani, din cauza înlocuirii

unui judecător transferat temporar. Deși reluarea poate fi justificată procedural, inconsistența schimbării completelor de judecată și contextul politic ridică semne de întrebare. Pe parcursul celor trei ani de examinare, toți cei trei judecători din completul inițial au fost înlocuiți, treptat, fără ca acest lucru să fi determinat anterior reluarea procedurilor. Ridică semne de întrebare și contextul politic: Igor Dodon este liderul PSRM, partid cu care PAS a guvernat în alianță în perioada 2019–2021 și cu care o nouă alianță nu era exclusă nici după alegerile parlamentare din toamna anului 2025. În aceste condiții, schimbările de viteză în examinarea dosarului pot avea mai multe explicații, inclusiv unele extrajuridice.

Un tipar similar s-a văzut și în dosarul Ilan Șor, unde schimbările succesive de instanțe și judecători au dus la o examinare excesiv de lungă.

Cert este că schimbarea judecătorilor rămâne una dintre cele mai eficiente metode de tergiversare a dosarelor, în special a celor de rezonanță. Acest lucru a fost demonstrat și în documentarul recent realizat de jurnaliștii de la [Recorder](#) despre justiția capturată din România. Prin urmare, discuția despre viteza cu care sunt examinate dosarele de mare corupție în Republica Moldova devine cu atât mai sensibilă, cu cât cei responsabili de „cutia de viteze” a justiției ar trebui să înțeleagă foarte bine cum sunt interpretate public aceste accelerări și frânări selective.

Consolidarea procuraturilor

■ **Credeți că guvernarea va continua cu ideea formării PACCO prin comasarea PA și PCCOCS, sau mai degrabă această reformă a fost pusă pe „hold”, fără a avea o claritate despre viitorul acestor procuraturi?**

■ Vreau să cred că ideea creării Procuraturii Anticorupție și Combaterea Crimei Organizate (PACCO) va fi abandonată. Raportul Comisiei Europene din noiembrie 2025 ia act de această inițiativă, dar evită să o recomande, încurajând în schimb consolidarea Procuraturii Anticorupție existente și îmbunătățirea cooperării acesteia cu Centrul Național Anticorupție, nu lichidarea ei.

Chiar în aceste zile, Comisia de la Veneția urma să adopte, în cadrul celei de-a 145-a sesiuni [plenare](#), o opinie comună cu Directoratul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei pe

marginia acestui proiect de creare a PACCO. Deocamdată, nu există informații publice suplimentare privind conținutul acesteia, însă sunt sceptică că opinia ar putea fi una favorabilă, având în vedere riscurile pe care acest proiect le ridică din perspectiva statului de drept și a standardelor europene.

Un alt motiv serios pentru renunțarea la această idee este încălcarea angajamentelor asumate față de Fondul Monetar Internațional, care vizau capacitarea Procuraturii Anticorupție, nu desființarea sa. Consecințele au fost deja grave, inclusiv pierderea unei finanțări de aproximativ 2,9 miliarde de lei pentru Republica Moldova.

În plus, este legitim să ne întrebăm care a fost rostul vettingului procurorilor PA și PCCOCS, dacă aceștia ar urma să fie transferați în procuraturi teritoriale care nu trec vettingul, iar noua structură ar fi populată cu procurori temporari. Un asemenea scenariu ar duce inevitabil la tergiversarea dosarelor de mare corupție, la compromiterea investigațiilor și la riscul prescrierii faptelor, subminând întreaga reformă anticorupție.

Autoreformare, independentă de factorul politic

■ **Cum vedeți ideea enunțată în spațiu public despre un „vetting” al avocaților? Cum apreciați o astfel de idee și dacă politicul poate exprima un astfel de punct de vedere sau o eventuală reformă ține doar de breasla avocaților?**

■ Ideea unui „vetting” al avocaților mi se pare profund neinspirată și periculoasă pentru statul de drept. Avocatura este o profesie liberală și independentă, iar această independență față de stat este esențială pentru garantarea dreptului la apărare. Orice ingerință politică în evaluarea avocaților ar submina această garanție. Nu există asemenea practici în democrațiile funcționale. Singurul exemplu similar identificabil este Iranul, în 2018, unde o astfel de [inițiativă](#) a fost folosită pentru a limita dreptul la apărare și a fost dur criticată internațional. De aceea, reformele din avocatură pot și trebuie să vină exclusiv din interiorul breslei, nu din zona politicului.

■ **Vă mulțumim!**

Moldova în 2025: politicile sociale – totul ca înainte, doar că mai rău

Editorial de Vitalie Sprânceană, sociolog

Cu ce rămânem din anul social 2025? Probabil cu constatarea că, în linii mari, lucrurile au rămas neschimbate, unele chiar s-au deteriorat, iar perspectivele de viitor nu sunt deloc optimiste, în absența unor măsuri urgente și de anvergură.

Din multitudinea evenimentelor care au marcat acest an am selectat doar câteva, pe care le consider mai reprezentative. Astfel, la 30 ianuarie, Biroul Național de Statistică (BNS) a publicat rezultatele preliminare ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024. Cea mai importantă concluzie a acestui exercițiu standard de numărare a populației este că Republica Moldova se află într-un proces constant, dramatic și, practic, ireversibil de scădere a populației: *potrivit BNS, populația cu reședință obișnuită a constituit 2.401,2 mii de persoane, ceea ce reprezintă o diminuare de 13,9% față de anul 2014.*

Cu alte cuvinte, Moldova se depopulează într-un ritm mediu de aproximativ 1,3% pe an, fapt care o plasează printre țările cu cel mai accentuat declin demografic. Prognozele pentru anii următori rămân la fel de sumbre.

Desigur, este necesar să manifestăm prudență atunci când discutăm aceste îngrijorări de tip „declinist”, întrucât ele pot alimenta cu ușurință politici *eugeniste, reacționare* — atunci când declinul demografic este pus pe seama promovării „excesive” a drepturilor femeilor — sau *xenofobe*, atunci când anumite grupuri solicită limitarea migrației străinilor în Moldova ori reducerea natalității unor grupuri etnice considerate „indezirabile”, sub pretextul că acestea ar „înlocui” populația locală.

Declin demografic

Cauzele declinului demografic al Republicii Moldova sunt multiple. Printre cele mai importante se numără migrația externă intensă, determinată de căutarea unor locuri de muncă mai bine plătite,

Vitalie Sprânceană, sociolog

scăderea ratei natalității, îmbătrânirea accelerată a populației, schimbările structurale la nivelul familiei, precum și nivelul ridicat al mortalității.

Orice plan de dezvoltare viitoare a țării ar trebui să țină cont de această realitate demografică, care exercită presiuni semnificative asupra sistemului de pensii și asupra celui de sănătate, dar impune, totodată, limite clare în ceea ce privește creșterea economică și modelul de dezvoltare al țării.

Desigur, guvernele dispun de un instrumentar relativ limitat pentru a interveni direct în sfera demografică — sporirea natalității sau chiar stoparea declinului acesteia fiind, așa cum arată exemple precum Coreea de Sud, imposibilă prin simple transferuri financiare. Totuși, ele nu sunt nici complet neputincioase.

De pildă, guvernele pot influența, prin politici publice adecvate, alți factori care contribuie la declinul demografic, cum ar fi reducerea mortalității. În Republica Moldova, în 2023, rata mortalității generale a fost de 13,7 cazuri la mia de locuitori, situând țara printre primele 10–15 state din lume la acest indicator. În același timp, mortalitatea infantilă (numărul copiilor decedați sub vârsta de un an la 1.000 de nașcuți-vii) a atins în 2023 nivelul de 10 cazuri, de aproximativ trei ori mai mare decât media Uniunii Europene. De asemenea, Republica

Moldova înregistrează valori nefavorabile și în ceea ce privește mortalitatea adulților.

Acești indicatori pot fi influențați direct prin politici active de consolidare a sistemului de sănătate, prin promovarea unui mod de viață sănătos și prin intervenții preventive. Cu toate acestea, în Republica Moldova lipsește încă o viziune coerentă și o voință politică suficientă în acest sens, iar modelul actual de creștere economică — bazat pe menținerea costurilor scăzute ale forței de muncă și pe un nivel redus de complexitate a proceselor de producție — și-a epuizat, în mare măsură, potențialul..

Economie subredă

Tendința de stagnare a creșterii economice a Republicii Moldova a continuat. Produsul Intern Brut a înregistrat scăderi atât în trimestrele II și III ale anului 2024, cât și în primul trimestru al anului 2025, iar economia a fost menținută „la suprafață”, între altele, prin sporirea consumului populației, alimentată în mare măsură de creditele de consum. Aceasta nu reprezintă, însă, în niciun caz, o evoluție durabilă.

Un alt domeniu în care lipsește o intervenție sistemică este cel al deschiderii țării către migrația forței de muncă din alte state. O asemenea deschidere ar putea contribui, pe termen scurt, la atenuarea deficitului de forță de muncă, iar pe termen lung — la temperarea declinului populației. Republica Moldova ar putea deveni o destinație atractivă pentru migranți, însă acest lucru ar presupune garantarea protecției legale și a unor condiții de muncă decente, astfel încât aceștia să își dorească să rămână. Or, este greu de imaginat cum ar putea fi realizat acest lucru în condițiile în care nici măcar muncitorii din Moldova nu beneficiază, în prezent, de asemenea standarde. În plus, societatea ar trebui pregătită pentru a accepta multiculturalismul, pluralismul confesional și diversitatea etnică, însă această muncă, esențială pe termen lung, nu este încă asumată de nimeni.

Tot în legătură cu Recensământul, datele acestuia au scos la iveală o altă dimensiune problematică a modelului de dezvoltare teritorială a țării: aproape jumătate din populația Republicii Moldova locuiește în municipiul Chișinău și în câteva raioane din imediata sa vecinătate. Orașul Durlești, o suburbie a capitalei, a devenit al treilea oraș din țară după numărul de locuitori, iar comuna Trușeni, parte a municipiului Chișinău, are o populație de aproximativ 11.000 de persoane — la egalitate cu orașul Hîncești și mai mare decât majoritatea centrelor raionale din țară (prin comparație, orașul Briceni are circa 6.000 de locuitori).

Această hiperconcentrare a populației în capitală are ca efect direct subdezvoltarea celorlalte regiuni ale țării, ai căror locuitori beneficiază de o calitate mai scăzută a serviciilor sociale, de sănătate, de acces la infrastructura economică, la servicii și la viața culturală. În prezent, de exemplu, nu există niciun cinematograful funcțional în afara municipiului Chișinău.

În absența unei politici teritoriale coerente și de lungă durată, orientate spre dezvoltarea regiunilor din afara capitalei, această tendință va continua, cu efecte grave atât pentru Chișinău — unde, spre exemplu, prețurile locuințelor s-au dublat în ultimii ani — cât și, într-o măsură și mai mare, pentru restul țării.

Pauperizarea populației și polarizarea societății

Printre tendințele care au continuat să se agraveze în anul 2025 se numără și sărăcirea populației. În termeni reali, salariile au crescut cu doar 1–2%, în pofida unei creșteri nominale de aproximativ 10%, iar pensiile, exprimate în valoare reală, au înregistrat chiar scăderi, cuprinse între 0,3% și 0,6%. Guvernarea actuală, la fel ca și cele precedente, persistă de ani de zile în a demonstra teza potrivit căreia o economie prosperă poate fi construită pe baza unei populații sărace, deși realitatea contrazice constant această logică.

Lungul an electoral, care a debutat în octombrie 2024 cu referendumul privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană și cu alegerile prezidențiale și s-a încheiat în septembrie 2025 prin alegerile parlamentare, a fost marcat de o polarizare politică intensă, alimentată atât de forțele aflate la guvernare, cât și de cele din opoziție.

Nivelul discursului discriminatoriu — uneori cu accente xenofobe și de ură interetnică — orientat împotriva diverselor grupuri, goana după identificarea dușmanilor interni și externi, stigmatizarea grupurilor etnice, sociale, de vârstă sau de statut și a opțiunilor lor politice, precum și radicalizarea discursului politic prin semi-criminalizarea pozițiilor divergente nu a fost, probabil, niciodată atât de intensă de la începutul anilor '90.

Zecile de ani de eforturi ale organizațiilor și inițiativelor societății civile de a construi coeziune socială, pluralism de opinii și o cultură a dezbaterii democratice au fost, în mare parte, sacrificate în favoarea unor câștiguri electorale imediate. Anul 2026 nu este un an electoral. Cu toate acestea, el ar trebui să devină anul începerii reconstrucției societății.

Ratele anuale de creștere economică de 2-3 la sută nu sunt suficiente pentru un salt economic real

Directoarea de program „Politici economice” la Expert-Grup, experta economică Marina Soloviova, a avut amabilitatea să ne acorde un interviu pentru buletinul de politică externă FES/APE. În cadrul discuției, am abordat succesele și insuccesele economice ale Republicii Moldova în anul 2025, precum și perspectivele pentru anul viitor în ceea ce privește revigorarea economiei naționale. Am discutat despre modalitățile de atragere a investițiilor, prioritățile în utilizarea fondurilor europene, dar și despre cum pot fi create condiții mai bune atât pentru agenții economici, cât și pentru lucrători. Toate aceste aspecte se regăsesc în rândurile ce urmează.

Marina Soloviova, directoarea de program „Politici economice” la Expert-Grup

■ Dacă ar fi să facem un bilanț la finalul anului 2025, cum ați evalua progresele, dar și insuccesele Republicii Moldova în plan economic în acest an?

■ Printre progresele înregistrate pe dimensiunea economică aș menționa câteva aspecte importante. În primul rând, reluarea creșterii economice în a doua jumătate a anului, cu o majorare reală a PIB de 5,2% în trimestrul III 2025 față de trimestrul III 2024, evoluție determinată în principal de revenirea agriculturii. Această creștere survine după lipsa completă a creșterii economice în anul 2024 și în prima jumătate a anului 2025. Per ansamblu, în primele nouă luni ale anului 2025, ritmul de creștere economică a constituit 2,0%.

În ceea ce privește dinamica antreprenoriatului, numărul de afaceri nou-înregistrate în primele șapte luni ale anului 2025 a ajuns la 5 900, în creștere cu 15,8% față de aceeași perioadă a anului precedent.

Referitor la activitatea investițională, în prima jumătate a anului 2025, formarea brută de capital fix a crescut cu 25,3% în termeni reali comparativ cu primul semestru al anului 2024. În special, s-au majorat investițiile în mașini și utilaje (+27,8%).

Pe dimensiunea dezvoltării infrastructurii financiare, se remarcă acceptarea cererii de aderare a Republicii Moldova la Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA),

devenită operațională din octombrie 2025, precum și implementarea soluției MIA Business în cadrul sistemului MIA Plăți Instant, utilizată deja de peste 3 000 de companii pentru plăți de tip P2B.

În ceea ce privește consumul final al gospodăriilor casnice, în pofida dinamicii slabe a veniturilor populației, în primele nouă luni ale anului 2025 acesta s-a menținut și chiar a înregistrat o creștere de 3,7% în termeni reali față de perioada corespunzătoare a anului 2024.

Cu toate acestea, anul 2025 a fost marcat și de o serie de insuccese. Unul dintre acestea este persistența vulnerabilității economiei la schimbările climatice. Mai exact, rezultatele extrem de volatile din agricultură continuă să influențeze semnificativ dinamica generală a creșterii economice, ceea ce demonstrează că economia Republicii Moldova rămâne expusă fluctuațiilor condițiilor climatice.

De asemenea, se atestă o deteriorare record a contului curent al balanței de plăți. Pe fondul persistenței problemelor structurale de competitivitate ale producătorilor autohtoni, creșterea consumului final nu a susținut suficient producția internă, fiind orientată preponderent spre importuri. Astfel, deficitul de cont curent a ajuns, în

prima jumătate a anului 2025, la 23,3% din PIB — un nivel similar fiind înregistrat ultima dată în primul trimestru al anului 2009.

Totodată, poate fi observată accentuarea vulnerabilității financiare a gospodăriilor populației. Creșterea consumului menționată anterior a fost asociată cu o majorare semnificativă a volumului de credite noi acordate persoanelor fizice (+53% în semestrul I 2025 comparativ cu semestrul I 2024). Boom-ul creditării populației, decuplat de dinamica modestă a veniturilor, poate deveni o „bombă cu ceas” în eventualitatea unei destabilizări a pieței muncii sau a pieței financiare. De altfel, rata creditelor ipotecare neperformante este deja în creștere.

O altă problemă majoră este acutizarea dificultăților de acces la locuințe. Prețurile imobilelor rezidențiale au crescut mai rapid decât inflația generală și s-au dublat comparativ cu anul 2019 (indicele prețurilor bunurilor imobile rezidențiale a atins 222% în trimestrul II 2025, cu 2019=100%). Această evoluție a fost determinată, printre altele, de abordarea problemei accesului la locuințe preponderent din perspectiva cererii, prin programe precum „Prima Casă Plus”, în timp ce latura ofertei a fost neglijată, fapt ce a contribuit la creșterea prețurilor.

Nu în ultimul rând, la capitolul insuccese se înscrie și neîndeplinirea programului negociat cu Fondul Monetar Internațional. În mod particular, Guvernul Republicii Moldova și-a asumat extinderea bazei de impozitare și revizuirea regimurilor fiscale preferențiale nejustificate începând cu ianuarie 2026, cu scopul de a majora veniturile bugetare anuale cu cel puțin 900 de milioane de lei față de politica actuală. Această prevedere a programului, deși esențială pentru consolidarea veniturilor bugetului public și pentru sporirea capacității statului de a-și îndeplini obiectivele sociale, nu a fost realizată.

Perspective modeste, dar în creștere

■ **Care sunt perspectivele economice pentru anul 2026? Vom putea înregistra anul viitor o creștere economică suficientă prin prisma reformelor pe care le are în vedere Guvernul Republicii Moldova?**

■ În anul 2026 este anticipată o creștere economică modestă, de circa 2–2,5%, iar în anii următori se prognozează o accelerare a ritmului de creștere până la 3–3,5%, în special pe fundalul recuperării agriculturii, deși incertitudinea condițiilor climatice rămâne un factor de risc important.

De asemenea, se așteaptă ca industria să revină pe un trend pozitiv, în principal ca urmare a relansării industriei alimentare și a sectoarelor conexe construcțiilor. Sectorul serviciilor va continua să fie o sursă importantă de creștere economică, mai ales prin intermediul construcțiilor și al IT-ului. Cu toate acestea, ratele anuale de creștere economică de 2–3% nu sunt suficiente pentru a genera un salt economic real.

Investiții generatoare de creștere

■ **Ce măsuri considerați că sunt necesare pentru a asigura o creștere economică mai robustă și care nu au fost încă implementate de autorități? Ce tip de dialog aveți, în calitate de societate civilă, cu autoritățile în acest sens și în ce măsură sunt luate în considerare recomandările venite din zona societății civile pe domeniul economic?**

Pentru a accelera ritmurile de creștere economică, programele și politicile statului trebuie să prioritizeze atragerea investițiilor în activități economice generatoare de valoare adăugată sporită, precum procesarea materiei prime locale, crearea și promovarea brandurilor autohtone, precum și automatizarea și tehnologizarea proceselor de producție în toate sectoarele economiei naționale. O prioritate-cheie în acest sens este valorificarea Planului de creștere pentru Moldova lansat de Uniunea Europeană.

Mediul de afaceri are nevoie de stabilitate regulatoare și de consultare timpurie în procesul de transpunere a acquis-ului comunitar. În condițiile în care costurile de conformare afectează disproporționat întreprinderile mici și mijlocii, acestea pot fi atenuate prin sprijin din fonduri de preaderare și prin comunicarea anticipativă a modificărilor legislative. De asemenea, este necesară susținerea exportatorilor printr-un set de măsuri, precum liberalizarea deplină a transportului de mărfuri între Republica Moldova și UE sau, pe termen scurt, cel puțin majorarea numărului de autorizații multilaterale CEMT, pentru a spori accesul și competitivitatea mărfurilor autohtone pe piața europeană. Totodată, sunt necesare investiții în infrastructura calității, pentru facilitarea accesului producătorilor locali la piețele externe.

Accesul la finanțare rămâne în continuare deficitar pentru multe întreprinderi mici și mijlocii. În acest context, dezvoltarea pieței financiare interne și stimularea instrumentelor alternative de finanțare ar putea accelera mobilizarea investițiilor private și ar sprijini transformarea structurală a economiei.

Expert-Grup participă activ la elaborarea documentelor de politică economică ale statului. Cu toate acestea, participarea reală a societății civile în procesul decizional este adesea limitată de nerespectarea de către autorități a rigorilor de transparență decizională. De exemplu, proiectul de lege privind rectificarea bugetului de stat pentru anul 2025, denumit de Guvern „Bugetul Plus”, a fost aprobat practic fără consultări publice, deși includea modificări importante legate de utilizarea sprijinului financiar oferit de UE pentru susținerea Planului de creștere economică.

De asemenea, a devenit o practică frecventă aprobarea tardivă și în regim de urgență a proiectelor legilor anuale ale bugetului, fără ca societatea civilă să dispună de o oportunitate reală de analiză și formulare a propunerilor. Spre exemplu, pentru consultarea publică a proiectului legii bugetului de stat pentru anul 2026 au fost alocate doar patru zile, în perioada 2–5 decembrie 2025.

Coerența și consecvența pentru banii europeni

■ **Cum apreciați implementarea cerințelor Uniunii Europene în domeniul economic? Care sunt, în opinia Dvs., principalele reușite, dar și rește, din perspectiva cerințelor și recomandărilor UE? Totodată, care este, din punctul Dvs. de vedere, progresul în implementarea Planului de Creștere pentru anul 2025? Vedeți anumite riscuri ca Republica Moldova să nu își poată îndeplini angajamentele necesare pentru a beneficia de următoarea tranșă de finanțare?**

■ În octombrie 2024, Comisia Europeană a propus un Plan de creștere pentru Republica Moldova în valoare de 1,9 miliarde de euro. Pentru a valorifica acest sprijin financiar, a fost aprobată Agenda de reforme aferentă Planului de creștere pentru Moldova pentru perioada 2025–2027. Printre obiectivele-cheie ale acesteia se numără consolidarea cadrului concurențial, dezvoltarea infrastructurii, îmbunătățirea accesului la finanțare, precum și întărirea protecției consumatorilor, în vederea alinierii la normele și standardele Uniunii Europene.

Implementarea acestui plan are o semnificație dublă. Pe de o parte, el reprezintă un instrument de politici publice destinat accelerării transformărilor structurale, prin promovarea inovației, digitalizării și sustenabilității mediului de afaceri. Pe de altă parte, planul funcționează ca un mecanism de pregătire a economiei naționale pentru a face față competiției pe Piața Unică Europeană.

Succesul Agendei de reforme depinde de câțiva factori critici, printre care coerența și consecvența implementării, capacitatea instituțională de a gestiona eficient resursele financiare europene alocate prin Planul de creștere, precum și implicarea activă a sectorului privat și a societății civile în procesul de monitorizare.

Echitate pe creșteri și cheltuieli

■ **Cum apreciați legea bugetului pentru anul 2026? Cât de important este să existe creșteri salariale și de pensii în anul viitor și în ce măsură acestea pot fi sustenabile din perspectiva creșterii economice? Cum vedeți faptul că doar anumite categorii de funcționari vor beneficia de majorări salariale și considerați că această abordare este echitabilă?**

■ Din legea bugetului pentru anul 2026, aprobată recent de Parlament în prima lectură, observăm că veniturile bugetului public național vor rămâne constante, la nivel de 35% din PIB, atât în 2025, cât și în 2026, în timp ce cheltuielile bugetare sunt în creștere: de la 40% din PIB în 2025 la 41% în 2026. Această evoluție va conduce, inevitabil, la majorarea deficitului bugetar. În acest context, statul nu pare să acorde o atenție suficientă creșterii colectării impozitelor și taxelor, în pofida existenței unor necesități socio-economice cronic subfinanțate.

Astfel, impozitele și taxele prognozate a fi colectate în anul 2026 vor înregistra doar o creștere marginală: de la 21,4% din PIB în 2025 la 21,7% în 2026. Această dinamică indică lipsa unui angajament ferm din partea autorităților de a revizui facilitățile fiscale nejustificate, așa cum era prevăzut în programul negociat cu FMI, sau de a spori colectarea impozitelor pe proprietate, care rămâne extrem de redusă în Republica Moldova (doar 1% din totalul veniturilor din impozite și taxe).

Pe partea de cheltuieli ale bugetului de stat, pot fi identificate unele evoluții pozitive, precum majorarea alocărilor pentru protecția mediului sau pentru susținerea întreprinderilor mici. Totodată, există și evoluții negative, cum ar fi lipsa unei creșteri reale a alocărilor pentru învățământ — majorarea este de doar 4%, la nivelul inflației prognozate pentru anul 2026 — în condițiile în care investițiile în educație reprezintă o necesitate stringentă pentru creșterea economică, aspect subliniat și în Raportul privind starea țării 2025. De asemenea, se remarcă reducerea cu 10% a alocărilor bugetare destinate protecției familiei și copiilor, deși familiile cu copii constituie grupul cel mai afectat atât de sărăcia monetară, cât și de sărăcia multidimensională.

Bugetul asigurărilor sociale de stat prevede o creștere modestă, de doar 4%, atât la capitolul venituri, cât și la cheltuieli. Chiar dacă veniturile proprii ale BASS pentru anul 2026 sunt estimate să crească cu 12%, pe fondul majorării fondului de salarizare din economie, veniturile totale vor avansa într-un ritm mai lent, ca urmare a deciziei statului de a reduce transferurile de la bugetul de stat către acest fond.

Un alt eșec îl constituie majorarea insuficientă a salariului minim legal — cu mai puțin de 15%, de la 5 500 de lei la 6 300 de lei — în condițiile în care sindicatele au solicitat stabilirea acestuia la 8 000 de lei, pentru a respecta standardul european de 50% din salariul mediu. În consecință, salariul minim va rămâne practic la același nivel relativ: 35% din salariul mediu în 2025 și 36% din salariul mediu prognozat pentru 2026. Unul dintre argumentele invocate de Guvern a fost potențialul impact negativ asupra mediului de afaceri; cu toate acestea, majoritatea angajatorilor din sectorul privat oferă deja salarii mai mari decât salariul minim propus de sindicate, cu excepția, poate, a sectorului agricol.

În realitate, impactul majorării salariului minim asupra mediului de afaceri ar fi, mai degrabă, reducerea plăților „în plic”, respectiv diminuarea diferenței dintre salariul minim declarat și salariul efectiv plătit. O creștere substanțială a salariului minim ar reprezenta o provocare mai ales pentru sectorul bugetar, însă un stat care nu doar capacitatea, dacă există voință politică, ci și obligația de a majora salariul minim până la 50% din salariul mediu, dacă Republica Moldova își dorește cu adevărat aderarea la Uniunea Europeană. Convergența economică cu UE nu este posibilă fără o convergență socială corespunzătoare.

Echilibru și diversificarea opțiunilor investiționale

■ **Cum poate deveni Republica Moldova mai atractivă pentru investitorii străini? Sunt aceștia în prezent reticenți exclusiv din cauza războiului din proximitate sau există și alți factori care, deocamdată, îi țin departe de Republica Moldova?**

■ Cu siguranță, criza de securitate a afectat fluxurile de investiții, însă acestea nu au fost semnificative nici înainte de declanșarea războiului. Din perspectiva investitorilor, elementele-cheie țin de siguranță — atât geopolitică, cât și economică, respectiv absența crizelor valutare, bancare sau a altor destabilizări macroeconomice —, randamente atractive raportate la riscuri, instituții de stat funcționale

(în special sistemul de justiție), infrastructură dezvoltată, precum și existența unei forțe de muncă suficiente și adecvat calificate.

Una dintre greșelile de politică economică a fost perpetuarea modelului neoliberal moștenit din anii '90, bazat pe costuri reduse, în special pe forța de muncă ieftină și pe un nivel relativ scăzut al impozitării comparativ cu statele europene. În încercarea de a oferi investitorilor costuri cât mai mici, statul a pierdut capital uman — stocul emigranților din Republica Moldova fiind estimat în 2024 de Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale al ONU la peste 860 de mii de persoane —, a permis degradarea instituțiilor în contextul deprofesionalizării serviciului public, cauzate de remunerarea joasă, și a subfinanțat investițiile în infrastructură.

În mod paradoxal, tocmai factorii care ar fi trebuit să atragă investitorii — salariile și impozitele reduse — au devenit în prezent obstacole în calea investițiilor, generând insuficiența forței de muncă, instituții disfuncționale și infrastructură subdezvoltată. Soluția constă în identificarea unui echilibru rezonabil între necesitatea finanțării adecvate a obiectivelor statului și capacitățile economice actuale ale societății. Facilitățile fiscale și subvențiile destinate mediului de afaceri trebuie să fie menținute acolo unde produc beneficii clare pentru economie, însă acestea trebuie să fie justificate și limitate în timp.

Un alt element important pentru atragerea investițiilor, atât străine, cât și autohtone, îl reprezintă dezvoltarea pieței de capital din Republica Moldova: introducerea de instrumente financiare noi, diversificarea opțiunilor de investiții, sporirea accesului companiilor la finanțare pe termen lung și dezvoltarea sectorului de intermediere financiară. Scandalul recent legat de o platformă de investiții care a funcționat ca o piramidă financiară a demonstrat că persoanele fizice din Moldova manifestă interes pentru investiții, însă nu își pot canaliza acest interes către scopuri productive din cauza opțiunilor limitate existente pe piața internă de capital. În prezent, sunt disponibile pe scară largă aproape exclusiv depozitele bancare și valorile mobiliare de stat, caracterizate prin risc redus și randamente scăzute.

În același timp, întreprinderile se confruntă cu un acces insuficient la finanțare, astfel încât cererea de capital nu se întâlnește cu oferta, pe fondul unei piețe de capital slab dezvoltate.

■ **Vă mulțumim!**

Trebuie să obținem efecte sociale, economice și juridice vizibile încă pe drumul către UE, și nu după data aderării triumfale

Deputatul blocului “Alternativa”, Mark Tkaciuk ne-a oferit un interviu în care ne-a vorbit despre viziunea sa privind aderarea Republicii Moldova și pașii care ar trebui întreprinși în acest sens. Parlamentarul a pus accent pe rezolvarea cu prioritate a problemelor sociale, dar și a dosarul transnistrean ca prioritate în procesul de aderare la UE. Am mai discutat despre viziunea partidului asupra realităților socio-economice din Republica Moldova, dar și despre scenariul din trecut al federalizării Republicii Moldova dorit de Moscova. Vă invităm să citiți pe larg acest interviu în rândurile ce urmează:

Mark Tkaciuk, deputatul blocului “Alternativa”

■ Cum evaluați dinamica cursului european al Republicii Moldova în 2025, când negocierile de aderare sunt pe punctul de a începe? Care sunt, în opinia dumneavoastră, principalele riscuri și oportunități ale acestui proces?

■ Dacă îmi permiteți, voi începe cu oportunitățile. Există o critică cunoscută, abundentă și multilaterală la adresa actualului proiect paneuropean. Uniunea Europeană nu mai este ceea ce era odată, se află într-o criză sistemică și este pe punctul de a dispărea. Problemele interne se agravează — lipsa unei politici fiscale unice, creșterea dramatică a inegalității economice, valurile migratorii și reacția naționalistă de extremă dreapta la toate acestea, plus combinația dintre vulnerabilitatea geopolitică și energetică — și sunt cu adevărat evidente.

Dar pentru o țară ca Moldova, această criză pe termen lung și tendința negativă a UE nu se compară cu provocările aproape imediate și fatale cu care se confruntă țara noastră.

Noi încă nu am ajuns la eurosnobism și euroscepticism. Problemele noastre provin dintr-o altă „groapă”, mult mai adâncă: depopularea; sărăcia care avansează rapid și arde totul în calea sa; atomizarea socială și destrămarea legăturilor de

solidaritate; izolarea energetică; modelul economic parazită, bazat pe consum. Și, cel mai important, incompetența și inadecvarea tot mai mari ale clasei politice și de conducere din Moldova — acest ultim aspect, indiferent de orientarea geopolitică a acestei clase. Atunci când principalele probleme ale dezvoltării strategice a țării pur și simplu nu sunt observate, iar discuțiile despre ele sunt înlocuite cu discuții geopolitice fără substanță, rezultatul este agravarea divizării, a destrămării și a exodului din țară.

Tocmai de aceea, pentru Moldova, integrarea europeană este un proces de conectare nu la criza europeană, ci la o resursă progresivă — și, din păcate, singura resursă — de depășire a propriilor tendințe mortale. Și aici este foarte important faptul că integrarea europeană înseamnă modernizare, cu un anumit spectru de valori. Dintre acestea, pentru Republica Moldova sunt în mod special relevante: un model de dezvoltare laic și anticlerical, justiția socială, solidaritatea, sprijinirea diversității culturale și lingvistice, combaterea discriminării. Toate acestea sunt prevăzute în Tratatul privind Uniunea Europeană, în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și în Carta socială europeană.

Se poate discuta despre măsura în care aceste valori sunt puse în practică în țările UE. Și aceasta este una dintre intrigile luptei politice din aceste țări. Dar valorile în sine nu sunt puse la îndoială.

Iar noi avem nevoie de foarte puțin: să ne agățăm de sursa încă abundentă a unei astfel de modernizări. Și nu este vorba doar de o sursă oarecare de capital ieftin, ci de capital care intră în țară ținut, în conformitate cu obiectivele de dezvoltare declarate. Printre acestea se numără: creșterea competenței clasei politice; creșterea standardelor educaționale și umanitare; creșterea standardelor calității vieții, în general; crearea de stimulente pe termen lung pentru dezvoltarea economică; depășirea tuturor formelor de restaurare a instituțiilor arhaice — „nănașismul”, „nepotismul”; modernizarea infrastructurii energetice; și construirea unei statalități democratice, durabile și moderne.

Pentru ca Moldova să poată urmări astfel de obiective în 2025, Uniunea Europeană a făcut deja extrem de mult. Avansurile sunt, cum se spune, la vedere.

În ce măsură aceste obiective sunt împărtășite de actuala putere din Moldova? Deocamdată nu este clar. Prea multe lozinci, prea mult ocultism proeuropean în stil „Cargo”, prea multe steaguri și litere gigantice „UE” decupate din polistiren, prea multă geopolitică și jurăminte de loialitate — pentru a vedea măcar o oarecare disponibilitate a autorităților moldovenești de a fi o parte activă, inteligentă, critică și creativă a procesului de modernizare.

De aici provine principalul risc: dogmatismul și dependența administrativă a autorităților. Reprezentanții acestora așteaptă în mod evident ca consultanții europeni să facă totul în locul lor, iar sarcina majorității la putere constă doar în asigurarea majorității parlamentare pentru vot.

A fi un *proxy* regional pro-european docil este calea opusă integrării europene. Veți fi laudați și băuți prietenos pe umăr de personalități europene foarte importante, dar nu de cei de care depinde, în ultimă instanță, aderarea Moldovei la UE.

Proces incluziv de aderare la UE

■ Care este poziția „Congresului Civil” și a blocului „Alternativa” în ceea ce privește integrarea europeană? Poate acest proces să devină incluziv și să integreze și opoziția pro-europeană? Prin ce se deosebesc „Alternativa” și „Congresul Civil” de

alte forțe politice în abordarea agendei europene?

■ Integrarea europeană este principalul element care unește reprezentanții Blocului „Alternativa”. Diferențele față de alte forțe pro-europene sunt însă semnificative.

În primul rând: pentru noi, UE nu este sinonimă cu asistența socială gratuită și nici un idol geopolitic. Pentru noi, UE este o sursă accesibilă și ușor de înțeles — fără alternativă — de modernizare economică, socială, juridică și democratică a Republicii Moldova. De aceea, în cazul nostru, integrarea europeană înseamnă întotdeauna dialog, întotdeauna intersectarea inițiativelor, întotdeauna existența unei poziții proprii, suverane, în alegerea pragmatică a priorităților de modernizare, precum și capacitatea de a apăra convingător această poziție.

Cu alte cuvinte, toate forțele pro-europene spun: trebuie să realizăm reforme nepopulare pentru a apropia un viitor european luminos. Și apoi, odată intrați în UE, totul va fi bine. Poziția noastră este opusă: trebuie să obținem efecte sociale, economice și juridice vizibile încă pe drumul către UE, și nu după data aderării triumfale. Adică, mai întâi dezvoltarea, apoi aderarea. Din punctul nostru de vedere, mișcarea către UE înseamnă tocmai reformele populare mult așteptate, fiecare pas ducând la schimbări constructive, și nu la metode sadice de terapie de șoc asupra unei țări bolnave și ruinate.

În al doilea rând: pentru noi, UE reprezintă o provocare responsabilă a capacității noastre de a răspunde, inclusiv la întrebarea: de ce are nevoie Republica Moldova de Uniunea Europeană? Dacă nu suntem în măsură să dăm un răspuns clar și concis la această întrebare, atunci este puțin probabil să ne așteptăm la o reacție constructivă din partea celor 27 de state membre în eventualitatea aderării Moldovei la Uniunea Europeană. Care este contribuția noastră la viitorul Uniunii? La securitatea și stabilitatea socio-economică a acesteia? În ce constă unicitatea acestei contribuții?

Al treilea aspect — și cel mai important: da, este un proces incluziv, care implică toate forțele politice și civile, indiferent de orientarea lor. Adică nu numai pe cele care își declară pro-europenismul. Plasarea temei integrării europene în centrul discuțiilor constructive la nivel național, în care va fi ascultată orice voce critică, este o condiție obligatorie pentru succes. Fără aceasta, nimic nu va funcționa.

Până acum, din păcate, tema alegerii europene este un subiect de invidie, un obiect de privatizare

din partea singurei forțe politice „corecte”. Până acum, integrarea europeană nu este un domeniu de consens, ci o bătă care dezumanizează orice oponenți și le fixează locul printre „dușmanii poporului”.

Repet: pentru un *proxy geopolitic*, un paznic de noapte la frontierele estice ale UE, un astfel de comportament este de înțeles. Dar pentru o putere reformistă cu adevărat ambițioasă, acest lucru pare foarte caricatural și ridicol.

Liberalizarea economiei

■ Cum evaluați modul în care actuala putere gestionează raportul dintre reformele cerute de UE și realitățile socio-economice interne? Ce lipsește, în opinia dumneavoastră, pentru ca procesul de integrare europeană să fie perceput ca un proiect național?

■ Cred că am răspuns deja la aceste întrebări. Aș adăuga că legislația comunitară europeană nu este doar un cadru, ci un cadru destul de flexibil. Aici, multe depind de capacitatea guvernului național de a fi convingător și proactiv în dialogul cu partenerii europeni.

Acest lucru se referă în primul rând la posibila abandonare a modelului economic represiv actual și la propunerea unui program amplu și clar de liberalizare a economiei. Crearea de stimulente pentru investiții, extinderea ocupării forței de muncă, încetinirea exodului de capital din Moldova (în primul rând, bancar) – toate acestea țin de libertăți, nu de instrucțiuni, regulamente și acte normative.

Ce se întâmplă acum? La sistemul nostru autohton de reglementare excesivă și de interzicere-autorizare se vor adăuga directivele europene. Și care va fi rezultatul? Toată această presiune va sufoca pur și simplu orice activitate economică în țară, care se află deja într-o stare de comă.

Acum, mai mult ca niciodată, este nevoie de revenirea la experiența „ghilotinei” juridice, care reduce numărul interdicțiilor și posibilitățile de reglementare ale funcționarilor. Acum este nevoie să scăpăm de politica „percheziției” fiscale totale. Prioritățile reformelor europene trebuie să fie justiția, supremația legii, securitatea, drepturile civile, ecologia, protecția socială, iar întreaga sferă a afacerilor trebuie liberalizată la maximum. Pentru o perioadă fixă, convenită cu aliații noștri europeni.

O astfel de abordare flexibilă în alegerea priorităților a fost demonstrată de colegii noștri din țările baltice, înainte de aderarea la UE. Iar Luxemburgul și Irlanda și-au păstrat stilul liberal în domeniul fiscalității și dezvoltării afacerilor chiar și în cadrul Uniunii Europene.

Controversa federalizării după modelul Kozak

■ Faceți parte dintr-un bloc politic care susține integrarea europeană. În septembrie, în cadrul unei emisiuni difuzate pe canalul TV8, ați regretat faptul că „Memorandumul Kozak” nu a fost semnat în 2003, când erați consilier al președintelui Vladimir Voronin. În ultimă instanță, ce model de dezvoltare considerați potrivit pentru Republica Moldova: cel oferit de proiectul de integrare europeană sau o federalizare după modelul promovat de Moscova?”

■ Nu există niciun motiv pentru intrigi. Nu am regretat niciodată că „Memorandumul Kozak” nu a fost semnat în 2003. Mai mult, spre deosebire de alți politicieni din guvernul de atunci, eu am intrat într-o polemică deschisă cu Dmitri Kozak în paginile ziarului „[Kommersant](#)” în 2005.

Și în cadrul emisiunii de la TV8 am spus următoarele: semnarea Memorandumului ar fi fost o greșală, nesemnarea Memorandumului – tot o greșală. Principala greșală de atunci a fost că noi, partea moldovenească, am purtat negocierile cu partea rusă în mod incorect.

În ceea ce privește federalizarea, în cadrul acestei emisiuni am afirmat cu tărie că în prezent nu există motive pentru repetarea unor astfel de modele – federative.

Dar a mai fost o recunoaștere. Și nu era prima dată când o făceam. Am declarat că, în noaptea în care nu s-a semnat, i-am recomandat în scris președintelui Moldovei să semneze documentul. Nu cred că am avut dreptate atunci. Am spus asta în aceeași emisiune. Pur și simplu era adevărul. Un adevăr care subliniază complexitatea și dramatismul întregii situații psihologice de atunci.

Am recunoscut pentru prima dată acest adevăr incomod pe canalul de televiziune N4 în 2021. Și am făcut acest lucru deoarece, timp de mulți ani, la inițiativa socialiștilor, principalul vinovat (și nicidecum eroul) pentru eșecul „Memorandumului Kozak” a fost declarat Mark Tkachuk – „conserva MI-6” și CIA.

Faptul că acest fragment a ieșit la iveală într-un context complet distorsionat și scandalos, în atmosfera încinsă a campaniei electorale, este în întregime meritul strategilor politici ai puterii. Este ușor să vă convingeți de acest lucru vizionând interviul în întregime. Prin urmare, întrebările despre federalizare ar trebui adresate tocmai acestor strategii politici. Ei înțeleg evident mai bine decât mine federalizarea.

Dilema dosarului transnistrean

■ **Care este poziția „Congresului Civil” și a blocului „Alternativa” cu privire la reintegrarea regiunii Transnistria? Este posibilă promovarea procesului de integrare europeană în paralel cu soluționarea conflictului transnistrean? Ce model de soluționare considerați realist în contextul geopolitic actual? În opinia dumneavoastră, formatul negocierilor „5+2” privind problema Transnistriei este încă actual astăzi, când cei doi mediatori în această chestiune se află în stare de război deschis? Cum vedeți viitoarele negocieri pe această temă?**

■ Transnistria este „piatra de temelie” atât a statalității moldovenești, cât și a posibilei sale integrări în UE. Fără Transnistria, integrarea Moldovei în UE pur și simplu nu va avea loc. Un al doilea Cipru este o utopie sau, mai rău, o incompetență. Dacă vom ajunge la pragul aderării la Uniunea Europeană, atunci va fi acceptată țara, în granițele sale recunoscute internațional, și nu bucăți și părți. Și este greu de imaginat că în cadrul acestor granițe se va afla un teritoriu necontrolat, cu prezență militară a Federației Ruse.

Aceasta este poziția Blocului „Alternativa”, clar și precis formulată în programul nostru. Acum, după alegeri, acest adevăr evident sunt nevoiți să îl explice și șefa Delegației UE în Moldova, doamna Ivon Piorko, și ambasadorul Germaniei în Moldova, domnul Hubert Knirsch.

A sosit momentul soluționării. Însăși politica europeană activă creează o mulțime de noi oportunități în rezolvarea acestei probleme, care nu existau înainte. Mai mult, integrarea europeană și reintegrarea pașnică a Republicii Moldova sunt două căi ale aceluiași drum, o altă provocare constructivă a modernizării.

Este important să înțelegem că soluționarea problemei transnistrene înseamnă reducerea multor riscuri, inclusiv pentru investițiile străine. Este

o țară care își apără frontierele și, odată cu ele, piața internă și relațiile sale comerciale externe. Este o țară cu un rating de credit mai ridicat, adică capabilă de transformări economice și sociale mai active. Este o țară capabilă să schimbe profilul specializării economice a Moldovei. Mai este nevoie să menționăm că o mare parte din exporturile de produse moldovenești către Uniunea Europeană sunt reprezentate de metal, textile și ciment produse în regiunea Transnistria? La această listă s-ar putea adăuga și energia electrică.

Pentru atingerea acestui obiectiv strategic, vedem *trei direcții importante*. Fiecare dintre ele se bazează exclusiv pe „puterea soft”, excluzând orice formă de constrângere și presiune.

Primul este statutul Transnistriei în cadrul Moldovei. Baza conceptuală pentru un astfel de statut este prezentată în legea corespunzătoare din 2005. Al doilea este reintegrarea socio-economică și umanitară. Considerăm că aceasta trebuie să se bazeze pe un program de dezvoltare post-conflict a statului unit, convenit cu UE. Și al treilea aspect este demilitarizarea și garanțiile. Propunerile privind demilitarizarea presupun transformarea operațiunii de menținere a păcii într-o misiune de observatori civili și militari sub mandat internațional, finalizarea procesului de retragere a trupelor și armamentului Federației Ruse.

În paralel cu toate acestea, trebuie depuse eforturi pentru consolidarea încrederii între cetățenii Moldovei de pe ambele maluri ale Nistrului. În acest sens, ar fi cu totul oportună inițiativa de recunoaștere a drepturilor de proprietate ale persoanelor fizice și juridice din regiunea transnistreană în cadrul legislativ al Republicii Moldova.

În ceea ce privește formatul 5+2, nu trebuie neglijate niciun fel de platforme diplomatice, chiar dacă acestea sunt „înghețate” din cauza războiului. Să fim sinceri, toate inițiativele noastre constructive, atât în ceea ce privește integrarea în UE, cât și reintegrarea Moldovei, sunt posibile numai într-un context de pace, oricât de fragil ar fi acesta. Iar retragerea armamentului rus și transformarea operațiunii de menținere a păcii sunt imposibile fără un dialog cu Moscova.

Ecologia în prim plan

■ **Există percepția că politica ecologică trece adesea pe plan secund în fața problemelor politice și economice urgente. În calitate de**

membru al comisiei parlamentare pentru mediu, ce intenționați să faceți pentru a readuce temele ecologice în centrul agendei parlamentare?

Este vorba tocmai de inerția întregii noastre clase politice. Practic, fără excepție. Tematica ecologică în Moldova se află încă la periferia discuțiilor politice. Deși, având în vedere amenințările reale, ar trebui să fie prioritară. Deșertificarea solurilor, schimbarea profilului lor economic în legătură cu schimbările climatice, scăderea catastrofală a volumului resurselor de apă, poluarea acestora, secarea râurilor mici și mlăștinirea Nistrului, sute de depozite de deșeuri solide menajere – toate acestea sunt realitatea dramatică a zilelor noastre. Toate acestea se referă la scăderea fatală a calității vieții în Moldova, la degradarea rapidă a sectorului agricol.

În acest sens, pregătim o serie de proiecte de lege. Unele dintre ele sunt destul de previzibile – cum ar fi, de exemplu, Legea privind protecția râurilor. Sau modificările aduse legislației privind pădurile, care interzic metode barbare de exploatare forestieră ascunsă, cum ar fi „tăierea sanitară a pădurilor”. Apropo, aceasta este o invenție locală a corupției. Crearea de stimulente pentru agricultori pentru plantarea de păduri.

Dar, probabil, cea mai importantă decizie strategică pe care o discutăm acum în dialogul cu organizațiile neguvernamentale de mediu și cu reprezentanții comunității academice este o propunere de nouă zonare economică a culturilor agricole în Republica Moldova, capabilă să devină un răspuns la provocările schimbărilor climatice. Desigur, astfel de idei și astfel de soluții trebuie, în ultimă instanță, să fie inițiate de stat, în strânsă colaborare cu cele mai largi și reprezentative pături ale societății..

■ Blocul „Alternativa” reunește forțe cu identități și experiențe istorice diferite. Cum încercați să asigurați coerența politică și programatică între aceste componente?

■ Deocamdată, suntem încă departe de a manifesta diferențe doctrinare serioase. Avem mult mai multe în comun, mai ales în ceea ce privește resetarea europeană a statalității noastre, consolidarea civică, proiectele sociale și proiectele din domeniul liberalizării economiei. Se poate spune că încă nu am ajuns la etapa în care să ne apărăm cu înverșunare particularitățile doctrinare.

■ Vă mulțumim!

Imprint

Editor

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V. sucursala Chișinău (Moldova)
Strada București 111, Chisinau, MD-2012, Republica Moldova
moldova.fes.de
E-mail: fes.moldova@fes.de
Tel. +373 855830

Credit foto:

Pagina 1: Deputați în plenul Parlamentului Republicii Moldova / Sursă-foto: Parlamentul Republicii Moldova.

Pagina 3: Cristina Ciubotaru/Facebook

Pagina 6: Vitalie Sprânceană/Arhiva personală

Pagina 8: Marina Soloviova/Facebook

Pagina 12: Mark Tkaciuk/Facebook

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. (FES). Utilizarea comercială a materialelor publicate de FES nu este permisă fără acordul scris al FES. Publicațiile FES nu pot fi folosite în scopuri de campanie electorală.

Decembrie 2025

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Mai multe publicații ale fundației Friedrich-Ebert pot fi găsite aici: ↗ www.fes.de/publikationen

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.